

Турянця Ю. С.
студентка,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЕКТУВАННЯ КУРСУ «ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ» ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У наш час вважається, що будь-яка людина, яка вміє просто гарно малювати, може називати себе художником, а оволодіння цим вмінням гарантує достойний рівень робіт та успіх у творчості в подальшому житті. У такому поверхневому підході до мистецтва образ картини – зміст твору мистецтва – не враховується. Тому що здатність правильно відтворювати природу є лише першим кроком до живопису. Також не мало важлива умова для творчості – вміння висловлювати свої думки і почуття у своїх творах через призму художнього світогляду.

Державним стандартом професійної підготовки вчителів образотворчого мистецтва зі спеціальності «023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» передбачено вивчення курсу основ композиції, рисунку, живопису, опанування студентами яких має велике значення в системі творчого розвитку особистості. Однак у навчально-методичному аспекті нині є чимало недостатньо досліджених питань теоретичного і практичного змісту щодо засвоєння майбутніми фахівцями сучасних способів композиційної діяльності на базі використання нагромадженого художніми школами історичного досвіду.

Питання композиції як найпроблемнішої художньої дисципліни продовжує цікавити широкі кола мистецького середовища. Для нас і сьогодні надзвичайно цінним є досвід пошуково-експериментальних робіт студентів і викладачів Баухаузу, ВХУТЕІНУ, новаторів-художників 1920-х років, М. Коника з Сенежської студії, як і сучасних митців-прикладників і дизайнерів, що є надзвичайно вартісним надбанням, особливо в галузі промислового мистецтва. Варто творчо вивчати і використовувати велику спадщину В. Вазареллі, І. Іттена [3], Е. Лісіцького, О. Екстер, М. Ешера [6], В. Кандінського, П. Клеє, К. Малевича, публікації В. Гудака [1; 2], С. Курака [4], В. Дриженка [5] та ін. Навчання композиції і до сьогодні є невирішеною науково-методичною проблемою.

Метою статті є обґрунтування рекомендацій щодо проведення занять з курсу «Основи композиції», що сприятиме розвитку у студентів творчої уяви й мислення, розкриттю широких можливостей художньо-композиційного вирішення елементів чи мотивів довкілля у заданому форматі згідно поставлених завдань.

У прояві власного художнього смаку студентів відіграють велику роль знання у галузі композиції. Без елементарних законів композиції неможливо створити навіть простий рисунок (з натури або за уявою), так як завжди необхідно грамотно розмістити зображувані предмети на площині. Також композиція потрібна у тематичних творах, що займають важливу частину програми з образотворчого мистецтва.

Давайте розглянемо та порівняємо художні твори різних епох і народів, в яких чітко та ясно простежується ось така тенденція – у виконанні цих творів

присутня висока, саме мистецька культура, яка є поступовою й стабільною. Ось чому сьогодні для нас важливо, що саме послугувало зародженню художньої грамоти у повсякденному життю первісних ремісників-митців. Тут первинною основою виступає якраз побудова предмету, його структура та оздоблення чи, художньою мовою говорячи, його композиція.

Тому можна розглянути, як первинні засоби художньої виразності, такі як крапка, лінія, смуга (пряма чи хвилеподібна), пляма, площина, що у пластично-ритмічній сукупності набувають, завдяки градації тону, фактури й колористики, складніших композиційних зіставлень й структури, які з глибокої давнини, і до сьогодні не втратили актуальності. Вони є основою художнього самовияву студента у формі витвореної ним самодостатньої композиції на основі художнього тлумачення природи, довкілля.

І. Іттен у своїй книзі «Мистецтво форми» наголошував: «...нові ідеї мають бути перетворені на нову художню форму, то у митцеві відповідно слід розвинути й скоординувати його фізичні, почуттєві, духовні й інтелектуальні сили в їхній гармонії». На думку В. Гудака, чуттєвість і творчість художника за своїми спрямуванням, практикою вияву, процесом праці поділяється на взаємодоповняльні частини: візуально-емоційну (бачення, сприйняття, спостереження) і раціонально-логічну (мислення, аналіз, відбір, уклад, побудова) з притаманною всебічною шкалою різноманіття художнього вирішення композицій. Отже, основне завдання викладача – навчити майбутніх учителів образотворчого мистецтва образно відчувати та бачити світ, відчувати, аналізувати й поєднувати, винаходити й створювати нову та оригінальну художню форму.

Існує велика кількість програм з композиції, які розробили викладачі різних закладів вищої освіти, проаналізувавши декілька із них, чітко можна побачити, що більшість із них охоплює лише логіко-формальний аспект композиційної діяльності студентів. Натомість за своєю сутністю термін «композиція» тотожний поняттю творчості. Зважаючи на це, дисципліну «Композиція» доцільно студіювати комплексно і послідовно. Насамперед, майбутнім художникам потрібно опанувати асоціативно-фігуративну (абстрактну), потім – фігуративно-символічну (декоративну), далі – образно-сміслову (реалістичну), а наостанок – образно-фантастичну (сюрреалістичну) композиції. Це дасть змогу щонайширше охопити різноманітні напрями, різновиди й жанри образотворчого мистецтва. Щоб реалізувати це у повному обсязі, структурно програма з композиції має складатися з відповідних розділів і модулів, кожен з яких повинен бути наповненим теоретичним матеріалом, тренінгами та аналітичними й творчими практиками.

Викладаючи таку дисципліну як композиції, для успішного виконання окреслених програмних завдань та засвоєння матеріалу, педагог має спрямувати свої зусилля на формування в студентів художньо-творчої компетентності й майстерності, що пов'язано з виробленням деяких прийомів аналітико-синтетичної діяльності, формуванням навичок композиційного мислення. Такі дії мають відбуватися в умовах репродуктивного й продуктивного навчання. При цьому заперечувати результативність репродуктивного й надавати перевагу лише продуктивному типу навчання недоцільно, оскільки і той, і той не існують самостійно, а збагачують один одного. Вивчення однієї й тієї ж самої теми за допомогою традиційної методики викладання може мати різні результати, зумовлені індивідуальними особливостями студентів, рівнем розвитку їхніх творчих здібностей,

підготовленістю. Насамперед, це стосується пасивних та індіферентних суб'єктів педагогічного процесу, яких потрібно перевиховувати за допомогою дуже сильної дози евристики. Відтак, доцільно скористатися евристичним підходом до навчання композиції, що охоплює такі методи, як мозковий штурм, сугестопедія, синектика, рефлексія, гірлянда асоціацій, метод інтерв'ю, мікрофона, анкети й опитування, арт-терапії.

Для кращого розуміння ефективності та ролі в навчальному процесі цих методів, давайте розглянемо один із них. *Метод мозкового штурму (брейнстормінг)* – розв'язання певної проблеми або завдання за допомогою активного розумового пошуку рішень групою студентів. Він може бути короткочасним або тривалим, письмовим або усним. Це активна форма діяльності, яка розвиває та тренує мозок, формує вміння лаконічно й чітко висловлювати власні думки. Застосування даного методу доцільно використовувати при засвоєнні теми, так як він створює необхідні передумови для творчої самореалізації студентів, сприяє підвищенню навчальної мотивації, посилює практичну значущість отриманих знань та умінь.

При більш детальному вивченні поставленої мети цієї статті, а саме обґрунтування рекомендацій проведення занять з курсу «Основи композиції», й аналізуючи його, можна дійти до висновку, що сучасна система вищої мистецької освіти потребує постійного удосконалення свого змісту та методики викладання фахових дисциплін, а саме композиції в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Для підвищення рівня художньо-творчої компетентності й майстерності студентів навчальну програму з композиції доцільно оновити з урахуванням різноманітних напрямів, різновидів і жанрів образотворчого мистецтва на сучасному рівні. Процес викладання композиції має ґрунтуватися на засадах евристичного підходу з успішним використанням таких методів, як мозковий штурм, сугестопедія, синектика, рефлексія та гірлянда асоціацій, метод інтерв'ю, мікрофона, анкети й опитування, арт-терапії що залежить від попереднього виконання майбутніми художниками-педагогами низки аналітичних та практично-творчих вправ.

Список використаних джерел:

1. Гудак В. Композиція як провідна й визначальна дисципліна в процесі формування митця / В. Гудак // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – 2012. – Вип. 23. – С. 66-78.
2. Гудак В.А. Композиція як творчий вимір професійної підготовки абітурієнтів і студентів мистецьких навчальних закладів // Теорія і практика матеріально-художньої культури. № 10. – Харків: 2008 / Мін ОНУ, Харківська державна академія дизайну і мистецтв. – С. 48-51.
3. Иттен И. И. Искусство формы / И. И. Иттен.– М.: Издатель Д. Аронов, 2001. – 135 с.
4. Курак С. П. Робоча програма з курсу «Композиція» [Електронний ресурс] / С. П. Курак. – Режим доступу: <http://dls.ksu.kherson.ua>.
5. Робоча навчальна програма навчальної дисципліни «Композиція» (за кредитно-модульною системою) / Розробники: В. Дриженко, І. Лисюк. – К.: НАУ, 2013. – 24 с.
6. Эшер М.К. Графика. Предисловие и аннотации художника. – Кельн: Арт-Родник, 2001. – 16 с., 76 іл.